

In gesprek met Francesco Veenstra

Kerkgebouwen in verbinding

"Multifunctioneel gebruik draagt bij aan de instandhouding van het kerkgebouw."

Francesco Veenstra

Kerkgebouwen hebben altijd een centrale plek ingenomen in dorpen en steden. Maar hoe blijven deze gebouwen relevant nu de samenleving verandert en kerkbezoek afneemt? Welke uitdagingen liggen er op het gebied van beheer en behoud? Met deze vragen in gedachten zijn wij voor de VKB-MercerMarsh Award 2025 op zoek naar kerkgebouwen in verbinding. Eén van de juryleden is Rijksbouwmeester Francesco Veenstra. Met hem gaan we over deze vragen in gesprek.

Als Rijksbouwmeester is Francesco onder andere werkzaam voor het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. Hij geeft sturing aan en zorgt voor kwaliteitsbewaking van het Rijksvastgoed om daarmee te zorgen dat rijksgebouwen goed passen in een langere reeks van architectuur en ook hoe ze een verbinding leggen met de plek waar ze staan. Het College van Rijksbouwmeester en Rijksadviseurs, waar hij voorzitter van is, adviseert vanuit een onafhankelijke positie over ruimtelijke kwaliteit.

De rol van de kerk in de samenleving

"Ook kerkgebouwen vormen een belangrijk onderdeel van onze ruimtelijke kwaliteit," stelt Veenstra. "Kerkgebouwen staan vaak op prominente plekken in dorpen en steden. De waarde van die gebouwen is enorm groot voor de buurt waar ze in staan. Niet alleen vanwege hun architectuur, maar ook vanwege hun sociale functie. Steeds vaker zie ik initiatieven waarbij kerken niet alleen dienen als religieus centrum, maar ook als ontmoetingsplek voor de buurt."

Volgens Veenstra is de behoefte aan ontmoeting groot. "Met een ouder wordende samenleving is er meer behoefte aan plekken waar mensen samen kunnen komen. Een kerk kan een ruimte zijn voor sociale activiteiten, zoals beweging, spelletjes of gewoon samen koffie drinken. Zo blijft de kerk een verbindende factor in de gemeenschap."

De uitdagingen van kerkbehoud

Veel kerkrentmeesters worstelen met de vraag hoe ze hun gebouw in stand kunnen houden. Volgens Veenstra zijn er twee grote uitdagingen: de financiële haalbaarheid en de inzet van vrijwilligers. "Het kost geld om een kerkgebouw goed te onderhouden. Zeker als er sprake is van achterstallig onderhoud, zijn flinke investeringen nodig. Maar nog belangrijker is het dagelijks beheer. Wie zorgt ervoor dat het gebouw open is, schoon blijft, dat de

energierkening wordt betaald, maar ook dat er activiteiten worden georganiseerd? Met name dat laatste kost veel inzet en vraagt om een betrokken groep mensen. Vrijwilligers zijn van oudsher de ruggengraat van de kerk. Dat is ook de kracht om met z'n allen de vaak toch heel kostbare gebouwen goed in stand te houden. Bij uitstek zijn het de vrijwilligersstaken die zorgen dat je de kosten drukt en daarmee dus ook het kerkgebouw echt goed toegankelijk voor iedereen houdt."

Veenstra ziet ook dat het steeds lastiger wordt om die menselijke inzet gevonden te krijgen. "Je ziet dat sommige kerken samenwerken met commerciële organisaties om het beheer over te nemen, maar dat brengt nieuwe uitdagingen met zich mee. Hoe zorg je ervoor dat de kerk toegankelijk blijft voor iedereen en niet verandert in een dure evenementenlocatie? Het vinden van een balans is essentieel."

"Zo blijft de kerk en verbindende factor in de gemeenschap."

Gemeentelijke kerkenvisies en toekomstbestendigheid

Veel burgerlijke gemeenten hebben de afgelopen jaren kerkenvisies opgesteld. "Bijna de helft van de kerken in Nederland heeft nu een visie," vertelt Veenstra. "Dat is positief, want het dwingt kerken en gemeenten om na te denken over de toekomst. Hoe behoud je een kerk als maatschappelijk relevante plek?"

Toch ziet hij ook uitdagingen. "In sommige gevallen worden radicale oplossingen voorgesteld, zoals het ombouwen van kerken tot woningen. Maar daarmee moeten we voorzichtig zijn. Een kerk is van oorsprong geen woonhuis en heeft een unieke ruimtelijke waarde. Als je een kerkgebouw transformeert, moet je nadenken over de langetermijneffecten."

Samenwerken met de buurt

Een kerkgebouw kan meer betekenen voor de samenleving als de verbinding met de buurt wordt versterkt. "Veel mensen, ook niet-gelovigen, voelen zich verbonden met de kerk in hun buurt," zegt Veenstra. "Het is een herkenningspunt, een plek waar je langsluip, waar je misschien ooit een bruiloft of een schoolbijeenkomst hebt gehad. Die betrokkenheid biedt kansen, ook op financieel gebied."

Wat je nu afbreekt, krijg je nooit meer terug." Veenstra pleit voor zorgvuldigheid. "Het behouden van de ruimtelijkheid moet centraal staan. Gebouwen met zulke bijzondere ruimtelijke condities, zowel aan de buitenkant als vanbinnen, zul je in de toekomst niet snel meer terugkrijgen. Wees daar zuinig op. Ik denk niet dat de religieuze functie van het kerkgebouw overal volhoudbaar zal zijn. Misschien moeten we wel toegeven dat een deel van het kerk-zijn niet meer specifiek gaat over de religieuze kant, maar veel meer over de kant van de gemeenschap of van de samenleving waar het kerkgebouw staat. We moeten goed nadenken over hoe we deze gebouwen kunnen inzetten voor de gemeenschap en hoe we ze maximaal kunnen benutten zonder de ruimte te gaan opdelen."

"Het is een grote opgave om een kerkgebouw toekomstbestendig te maken."

Daarbij kunnen kerkenvisies bijdragen aan betere samenwerking tussen kerken en gemeenten. "Colleges van kerkrentmeesters hebben de taak om het kerkgebouw in de toekomst net zo relevant te laten zijn, als het nu is. Dat is nogal een grote taak om alleen te vervullen. Door samen strategisch na te denken, kunnen gemeenten en kerken oplossingen vinden die niet alleen economisch haalbaar zijn, maar ook bijdragen aan de leefbaarheid van de buurt."

Veenstra ziet mogelijkheden voor samenwerking met gemeentelijke organisaties en buurtinitiatieven. "In toenemende mate zijn er initiatieven met ondernemers om te kijken of er kansen zijn voor horeca of het organiseren van evenementen. Het hoeft echter niet altijd groot en commercieel te zijn. Zulke activiteiten vragen om grote investeringen en een ondernemer moet simpelweg ook geld verdienen. Dat werkt lang niet overal. Een kerk kan een laagdrempelige ontmoetingsplek worden, bijvoorbeeld door activiteiten voor ouderen te organiseren of een ruimte beschikbaar te stellen voor buurtbijeenkomsten. Dit is in veel gevallen veel kansrijker. Het is belangrijk om samen met de buurt te kijken welke behoeften er zijn en hoe de kerk daarop kan inspelen. Door samenwerkingen met andere maatschappelijke organisaties, zoals welzijnsinstellingen of vrijwilligersgroepen, kan de kerk een platform bieden voor initiatieven die mensen samenbrengen. Dit multifunctionele gebruik draagt bij aan de instandhouding van het gebouw. Op die manier blijft het gebouw ook beschikbaar voor de religieuze functies."

Een gedeelde verantwoordelijkheid

Veenstra benadrukt dat kerkrentmeesters niet alles alleen hoeven te doen. "Het is een grote opgave om een kerkgebouw toekomstbestendig te maken. Misschien is er een overkoepelend orgaan

nodig dat meedenkt over exploitatie en gebruik. De VKB of de Protestantse Kerk kunnen hierin een rol spelen. Ook samenwerking met ruimtelijke ontwerpers en financiers kan helpen om tot duurzame oplossingen te komen."

"Natuurlijk zijn er ook risico's verbonden aan het openstellen van je kerk voor een breder publiek, maar als je denkt vanuit die risico's kom je niet verder. Wanneer je denkt vanuit de mogelijkheden van het kerkgebouw, zul je zien dat veel van de risico's beheersbaar zijn. Maar je zult vooraf wel goede afspraken moeten maken over het beheer. Een stichting die zich richt op het belang van het gebouw zelf, maar ook op de inzet van dat gebouw voor een breder publiek, kan daarbij helpend zijn."

Durf te delen, durf te dromen

Veenstra geeft kerkrentmeesters een krachtige boodschap mee: "Kerkgebouwen zijn van grote waarde voor de samenleving. Als we ze openstellen voor een bredere groep en openstaan voor samenwerking, kunnen we ervoor zorgen dat ze een toekomst hebben. Durf te delen en durf te dromen. Ga het gesprek met elkaar aan en durf daarbij vooruit te kijken: waar willen we over 20, 30 of zelfs 50 jaar staan? En hoe kunnen we daar nu al stappen voor zetten? Alleen zo blijft de kerk een heilige ruimte én een plek voor de gemeenschap."

Beluister ook podcast #27 met Francesco Veenstra

VKB-MercerMarsh Award 2025 'Kerkgebouw in verbinding'

VKB-verzekeraar Mercer Marsh Benefits en VKB Kerkrentmeesters zijn samen op zoek naar vernieuwende initiatieven, waardoor het kerkgebouw op langere termijn passend gebruikt kan worden voor de kerkelijke gemeente én de omgeving. Deel jullie verhaal en win de VKB-MercerMarsh Award 2025 of een van de andere geldprijzen. Meer informatie is te vinden op www.kerkrentmeester.nl/award. Inzendingen kunnen worden ingediend tot en met 5 mei 2025.